

Мельник Андрій Олександрович,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна,
професор кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На даний момент в Україні, питання забезпечення правопорядку та правосуддя в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності. Воєнний стан, як правило, супроводжується значними змінами в правовій системі, що стосується не лише нормотворчості, а й практики проведення слідчих (розшукових) дій. В умовах збройного конфлікту виникають нові виклики для правоохоронних органів, які зобов'язані не лише забезпечити безпеку громадян, але й дотримуватися принципів верховенства права та прав людини.

Слідчі (розшукові) дії, які в мирний час регламентуються чіткими нормами та процедурами, в умовах війни можуть зазнавати суттєвих змін. Наявність небезпеки для життя і здоров'я слідчих, обмеженість ресурсів, а також необхідність термінового реагування на злочини, пов'язані з воєнними діями, вимагають адаптації традиційних методів розслідування. Це створює потребу у нових підходах до організації слідства.

У даній роботі я розгляну основні особливості проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану, проаналізовано виклики, з якими стикаються правоохоронні органи, а також запропоновано рекомендації щодо вдосконалення практики розслідування злочинів у цей складний період.

Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Але відповідно до п. 1, ч. 1, ст. 615

КПК України уразі введення воєнного стану та якщо: відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 КПК України. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду) [1].

В інформаційному листі Верховного Суду від 03 березня 2022 р. «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» зазначено, що такий документ може вважатися належним підтвердженням початку досудового розслідування [2, п. 2].

Після відновлення технічної можливості доступу, відомості, що підлягають внесенню до ЄРДР, вносяться до нього за першої можливості. Проведення слідчих (розшукових) дій до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування не допускається. За винятком невідкладних випадків, коли може бути проведений огляд місця події. Тоді постанова приймається невідкладно після завершення огляду [3, ст. 359].

Наступна особливість – виконання повноважень слідчого судді керівником відповідного органу прокуратури. Згідно з п. 2, ч. 1, ст. 615 КПК України відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245–248, 250 та 294 КПК України, – такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Рішення керівника органу прокуратури приймається у формі постанови та має містити обґрунтування правомірності здійснення ним повноважень слідчого судді [1]. Також відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» керівник відповідного органу прокуратури може виконувати повноваження слідчого судді щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під

вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст.ст. 109–115, 121, 127, 146, 146¹, 147, 152–156¹, 185, 186, 187, 189–191, 201, 255–255², 258–258⁵, 260–263¹, 294, 348, 349, 365, 377–379, 402–444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні такого злочину [4].

Наявність чи відсутність об'єктивної можливості виконувати слідчим суддею повноважень має визначатися у кожному конкретному випадку. При цьому необхідно враховувати наявність реальної загрози життю, здоров'ю та безпеці, можливість доступу до приміщення суду та матеріалів кримінального провадження, а також існування інших обставин, що впливають на виконання повноважень слідчого судді.

Новою особливістю проведення слідчих дій в умовах воєнного стану стала можливість проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану в нічний час (з 22 години до 6 години).

Ще однією новацією стало впровадження можливості проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи без залучення понятих у випадках, коли їх участь є об'єктивно неможливою або може загрожувати їхньому життю чи здоров'ю. У таких ситуаціях обов'язковим є фіксування процесуальних дій за допомогою доступних технічних засобів, зокрема шляхом безперервного відеозапису.

Участь незаінтересованих осіб у проведенні слідчих (розшукових) дій є однією із гарантій їх законності. У мирний час обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. В умовах воєнного стану виняток із загального права обумовлюється двома підставами:

– об'єктивна неможливість залучення понятих, тобто відсутність поза волею особи, яка проводить відповідну слідчу (розшукову) дію, внаслідок певних обставин можливості залучити зазначених учасників кримінального провадження;

– потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих, яка пов'язана із обстановкою та обставинами за яких проводиться відповідна процесуальна дія. Слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/ незалучення понятих. У першу чергу, потрібно враховувати фактор реальної або потенційної небезпеки та фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій з метою збереження доказової інформації [5, с. 14].

Суттєво змінені також правила використання показань, отриманих в умовах воєнного стану. Відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК України показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації [1].

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n5092>.
2. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Лист Верховного Суду від 03. 03. 2022 р. № 1/0/2-22 URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/aktyal_pytan1_kks/2024_10_06_list_vs.
3. Черниченко І.В., Мацола А.А. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. С. 358–363.
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон

України від 14.04.2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>.

5. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 4. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 30.12.2022. 82 с.

Миколаєнко Наталія Василівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мельник Оксана Вікторівна,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнні конфлікти та надзвичайні ситуації створюють загрозу для реалізації прав та свобод найуразливіших верств населення, зокрема – дітей. В умовах війни діти стикаються з серйозними порушеннями своїх прав: втрачають доступ до якісної освіти, медичної допомоги, соціального захисту, нерідко – власні родини. Особливої уваги заслуговує ситуація з примусовою депортацією українських дітей на окуповані території або до країни-агресора, що є порушенням міжнародного гуманітарного права. Вивчення проблеми правового захисту дітей в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Права дітей в Україні гарантуються низкою нормативно-правових актів національного та міжнародного рівня, а саме:

Конституція України (ст. 52) гарантує, що «діти рівні у своїх правах незалежно від походження, соціального і майнового стану», а також забезпечує державний захист дітей, особливо дітей-сиріт [1].